

Konsten att ta sig fram utan akademiska meriter

I cirka 15 år har jag arbetat som konstnär. Jag har haft en del utställningar. Mestadels har det handlat om gruppställningar på mindre gallerier och konsthallar och ofta i anslutning till mina hemtrakter. Min ambition är att vidga min verksamhet och nå ut till större publik (sanningen är att det oftast är samma personer som kommer till dessa lokala tillställningar). Det finns mycket som verkar emot mig. Jag har ingen högre konstnärlig utbildning och jag bor i en mindre stad. Har du några konkreta tips?

Hej Jonas,

En konstnärlig utbildning har sina fördelar men utsikterna att nå en större publik handlar främst om hårt arbete och lyckträffar. Tyvärr har graden av synlighet sällan att göra med idogt konstskapande. Du kan producera enastående konst i hela ditt liv utan att någonsin synas. Men det vet du redan. Synlighet hör främst ihop med rådande tendenser, grad av ekonomiskt oberoende, vilka du känner, var du gick i skolan, var du arbetar och andra sociala faktorer. Kanhända påpekar du att konsten ska vara bättre än så – vara obunden, mer direkt och ärlig. Samtidskonsten står dessvärre inte utanför rådande trender och är aldrig helt självständig. Konstnären [Sofia Hultin](#) skriver i en [tidigare fråga](#):

"Föreställningen om att konsten skulle vara 'fri' från resten av samhället är en seglivad myt och ett symptom på normsamhället och idén om det vita manliga konstgeniet som sitter ensam på nån vind och bara 'skapar', helt oberoende av resten av världen."

Vad är den stora vinsten med en konstnärlig högskoleutbildning? Ja, det är inte så mycket själva utbildningen, som jag gärna och ofta kritiserar. Det handlar först och främst om ett utdelat diplom – en kvalitetsstämpel – som ger enklare inträde till konstvärlden. Det handlar även om en form av kunskap och ett språk som studenten tar till sig, "genom att vistas i en speciell miljö av konstvärlden där man intuitivt lär sig förstå vad som gäller och hur det går till" (Martin Schibli och Lars Vilks, "Hur man blir samtidskonstnär på tre dagar"). En annan mycket betydelsefull vinst är ett påbörjat professionellt kontaktnät bestående av klasskamrater, professorer och gästande lärare. Fördelen med just detta kontaktnät är att det sprider sig över landet, förhoppningsvis även världen, i och med att konstnärer utexamineras och lämnar studieorten. På så vis är det enklare att beträda andra utställningsmarker. Har du flexibiliteten att kunna resa går det dock att uppnå något liknande om du deltar vid olika residency program. Genom dessa hittar du förhoppningsvis intellektuell stimulans, motivation och internationella utbyten som kan leda till intressanta möjligheter. Det är dock få förunnat att helt kunna uppslukas i denna livsstil. Men jag är en stor förespråkare och om detta intresserar dig så läs gärna ett tidigare inlägg om [artist residencies](#).

Har du inte möjligheten att resa – på grund av arbete, ekonomi, familjesituation – finns andra sätt att arbeta med ditt kontaktnät. Du kan exempelvis starta en informell konstnärsgrupp. Kanske träffas ni en gång i månaden och diskuterar en eller två konstnärers arbeten i relation till relevant konstteori. Jag vill här rekommendera bokserien ["Documents of Contemporary Art"](#) som är prisvärd och där varje volym är en

antologi med specifikt tema eller konstutövning. Texter kommer från konstnärer och skribenter som representerar den mångfald av perspektiv som definierar vår samtidskonst. Vill du växa måste du prata med människor om dina idéer och få feedback. Ett bra ateljésamtal handlar inte om att sälja konst, utan om att påbörja en dialog som leder till att arbetet blir bättre. Denna typ av diskussioner är ett bra verktyg som hjälper dig förtydliga dina tankar kring konstnärliga drivkrafter. Nu skriver du visserligen att det är din karriär du vill vidareutveckla. Inte din konst. Konsten måste dock hela tiden utsättas för influenser och påfrestningar för att fortsätta vara intressant – både för dig som konstnär och för betraktaren. Ta hjälp av andra för att bättre urskilja vad som gör dig intressant. Vad behärskar du bäst? Hur kan du kännas igen?

Det finns otroligt många konstnärer som väljer att lämna de små städerna i hoppet att detta kommer hjälpa dem. Jag ska inte förneka att det finns stora fördelar med att bo i en större stad om du eftersträvar karriär. Men vad som ofta händer är att dessa konstnärer får spendera otroligt med energi åt diverse sidjobb. De höga hyrorna måste betalas. Ingen energi finns sedan kvar till ateljéarbete. Att flytta till en stor stad hjälper föga om du inte kan producera konst. Så leta fördelar med att verka i en mindre stad. Finns likatänkande och inspirerande personer i din omgivning? Kanske någon du träffade genom din informella konstnärsgrupp? Fundera på att skapa något som väcker uppmärksamhet på nationell nivå. Fördelen med att tillhöra en mindre konstscen är – på gott och ont – att det finns få institutioner och konstnärliga forum och det krävs inte lika mycket arbete att göra sig hörd. På mindre orter är det dessutom ofta en och samma person som innehar ett antal nyckelpositioner och presenterar ni något intressant och nytänkande som fler kan ha glädje av så är det inte omöjligt att få gehör. Med ett starkt lokalt stöd kan ni sedan söka utställningar och projektstöd i större skala. Detta kräver dock mycket arbete och kanhända är det inte din konstnärliga verksamhet som hamnar i händelsernas centrum.

För att inspirera dig har jag kontaktat en framgångsrik konstnär som liksom du saknar högre konstnärlig utbildning, [Mikael Kihlman](#). Han har haft ett stort antal utställningar i Sverige och utomlands och erhållit ett flertal internationella priser och utmärkelser. Han tilldelades Doctoris Honoris Causa (Hedersdoktor) på Eugeniusz Geppert Academy of Art and Design i Wroclaw, Polen 2015 och finns representerad i samlingar som The British Museum i London, Nationalmuseum, Moderna museet och Malmö konstmuseum. Mikael Kihlman har mer än en gång tilldelats stipendier från Konstnärsnämnden/Bildkonstnärnsfonden. Nu senast, 2014/2015, tilldelades han ett tvåårigt arbetsstipendium. Han uppmuntrar dig att testa hur ditt konstnärskap fungerar i nya sammanhang:

”Det finns nog inget grundrecept om hur man ska överleva som konstnär. Alla har sin egen väg och sitt eget uttryck. Råkar man passa in på en marknad eller i något konstnärligt sammanhang så är väl det ok men det är nivån i ens eget uttryck som är det viktiga. Det är utgångspunkten för allt man gör. Att alltid gå vidare och testa sitt konstnärskap i olika sammanhang är bra. Söka utställningar, söka nya möjligheter och ny feedback. Min upplevelse är att bara jag gör min del så bra jag kan så brukar det ordna sig även om det ibland kan verka nattsvalt. Det är en garanterat svajig livshållning, jag vet, inget jag rekommenderar men är drivkraften tillräckligt stark så har man inget val. Så om du vill testa hur ditt konstnärskap fungerar utanför din egen krets

så gör det! Sök utställningar, ensam eller i grupp! Se vad som sker och ge aldrig upp! Det finns alltid något att lära så att ens konstnärskap kan växa. Bara det att du känner att dina nuvarande sammanhang känns trånga är ett tecken på att du bör testa att flyga över nya marker. Spegla ditt konstnärskap i nya speglar! Får man ett nej en gång så kan man få ett ja senare och allt kan vara till nytta för att utveckla och förfinas det man håller på med. När man söker utställningar, stipendier eller vad det nu må vara så är det alltid kvalitén på det man gör som är det avgörande. Är det bra och angeläget så säger man ja, sen tittar man på meriter och bakgrund. Så fortsatt utveckla ditt konstnärskap, se hur det fungerar i olika sammanhang och finn vägar där du ständigt kan utvecklas. Då kommer det andra av sig själv!"

Du tror kanske helt felaktigt att din brist på utbildning medför att du inte kan söka stora stipendier. Nu förstår du hur fel du har. Bedriver du en seriös konstnärlig verksamhet som du anser vara av hög kvalitet ska du absolut söka [Bildkonstnärskonsfondens arbetsstipendium](#). Att ta emot deras stipendier handlar inte enbart om ekonomisk kompensation utan även om att bygga upp trovärdighet som konstnär. Här kan det vara en fördel om du är bosatt en bit från storstäderna eftersom de eftersträvar geografisk spridning. Jag har pratat med Louise Dahlgren, handläggare och sekreterare i Bildkonstnärskonsfonden som påpekar att det är verksamhetsgrad och en bedömning av den konstnärliga kvalitén som väger tyngst i granskningen av ansökningar, "sedan ska vi också fördela våra stipendier och bidrag till sökande i olika delar av landet, till olika genrer och tekniker, till olika åldersgrupper och kön."

Bildkonstnärskonsfondens tanke om geografisk spridning kan dock ifrågasättas. Ser du statistiken är den helt uppenbart Stockholmscentrerad. Den geografiska spridningen av beviljade stipendier fördelar sig enligt följande 2014:

Blekinge (0), Dalarna (0), Gotland (2), Gävleborg (0), Halland (1), Jämtland (0), Jönköping (0), Kalmar (1), Kronoberg (0), Norrbotten (2), Skåne (22), Stockholm (121), Södermanland (2), Uppsala (3), Värmland (1), Västerbotten (2), Västernorrland (2), Västmanland (2), Västra Götaland (28), Örebro (3), Östergötland (1), Utland (2)

Betyder detta att de mest intressanta konstnärerna går att finna i Stockholm? Betyder detta att konstnärer från mindre orter kastat in handsken innan de ens påbörjat ansökan? I veckan som var publicerades "[Stockholm får allt – övriga inget](#)" i Göteborgs Fria. I debattartikel kritiserar konstnärerna Stina Östberg och Oscar Ramos Konstnärskonsnämnden/Bildkonstnärskonsfondens negligering av konstnärer utanför huvudstaden:

"Konstnärskonsnämnden hänvisar som svar på kritiken att flera län ute i landet har få ansökningar. Att konstnärer boende ute i landet sedan länge slutat att ansöka om medel på grund av den strukturella Stockholmsfixeringen och rådande konsensuskultur, tycks inte komma upp som rimlig möjlighet."

Statistiken över geografisk spridning är tillgänglig via Bildkonstnärnsfondens hemsida. Motsvarande statistik över utbildningsnivå är inte lika lättillgänglig. Via Louise Dahlgren får jag ytterligare information:

”Är man yrkesverksam konstnär kan man ansöka om Konstnärsnämndens stipendier och bidrag. Det krävs inte någon formell utbildning. Däremot kan man inte ansöka om man bedriver sin verksamhet på hobbynivå. Men en stor majoritet av våra sökande har någon form av utbildning i bagaget.

Om man tittar på statistiken från förra året hade t.ex. 75 % av de sökande inom bild och form konstnärlig högskoleutbildning, 13 % hade annan konstnärlig utbildning, 6 % hade annan utbildning, 3 % saknade helt utbildning och 3 % hade inte angivit. Bland bifallen hade 90 procent konstnärlig högskoleutbildning. Endast 1 % av bifallen saknade helt utbildning.”

Det är allt annat än upplyftande statistik och jag har därför kontaktat ytterligare en konstnär utan högre konstnärlig utbildning som beviljats tvåårigt arbetsstipendium. Konstnären [Wenche Tankred](#) arbetar med måleri och utgör tillsammans med Lovisa Johansson performanceduon [WOL](#). Hon poängterar att du ska ta tillvara på din längtan:

”Längtan är vår största tillgång. Den utvidgar och genom den blir du till, uttrycker dig och sätter ditt avtryck i världen.

Din berättelse liknar min historia men hur hanterar man det när man upplever att den invanda miljön blir otillräcklig för denna längtan.

Att våga vara i rörelse. Att söka sig de möjligheter som du känner lust till är viktigt. Då öppnar sig nya möjligheter att knyta kontakter med likasinnade. Kontakta konsthallar och gallerier som intresserar dig och visa några av dina verk för att testa intresset för ditt arbete.

Känner du för att gå någon form av konstnärlig utbildning, gör det. Det är en möjlighet till inspiration, feedback och kontakter. Det behöver inte vara en högskola. Alla tillfällen som ger dig möjligheter att komma i kontakt med likasinnade är viktiga.

Ett sätt att hjälpa dig att vara grundad i dina steg och utveckla ditt konstnärliga språk kan vara att meditera.

Det betydde mycket för mig under en period för att kunna avsluta en situation och gå vidare.

Drivkraften och längtan att uttrycka mig fick hjälp i sin sprängkraft.”

Nu vill jag avslutningsvis ge några konkreta förslag på hur du kan beträda nya marker. Vilka konstnärer känner du som bort på andra orter? Vad för er samman? Är det ett visst ämne, en politisk inställning eller konstnärligt medium? Föreslå en samlingsutställning i era respektive hemtrakter. För att visa extra generositet och företagsamhet kan du föreslå att ni börjar hos dig. Nästa år tar ni en utställningslokal i Östersund där den deltagande konstnären ”Gunnar” bor och året därpå i Jönköping där ”Linda” är hemmahörande. För att öka trovärdigheten i projektet kan det vara en fördel om du involverar en frilansande curator. Det kan vara någon du känner som exempelvis driver

ett experimentellt galleri. Det finns problem i att curera en utställning om du även vill vara deltagande konstnär. Så undvik detta. När det kommer till utställningslokaler kan du tänka utanför de traditionella ramarna. Kontakta personer som kan kopplas till ert gemensamma intresse men som nödvändigtvis inte knyts direkt till konstvärlden. Vilka teman arbetar ni med (tåg, blommor, djur, jämställdhet, identitet, medicin, krig etc.)? Finns ett litet museum, en trädgårdspaviljong eller en intresseorganisation som belyser just detta? Hur ser deras lokaler ut? Formulera en projektplan som visar entusiasm, kvalitet och genomförbarhet.

Sedan har du sociala medier. Jag har ett antal konstnärer och författare som jag idogt följer över Facebook. Vissa räknar jag till mina vänner, andra är ytligt bekanta och ytterligare en kategori är personer jag inte känner men beundrar. Gemensamt för dessa är att deras poster är otroligt engagerande, frekventa och åtföljs av långa diskussionstrådar. Häromdagen läste jag en intressant diskussion som följde en artikel av Aruna D'Souza, "[Dying of Exposure](#)". Den handlar om hur hon kom till insikten att det var dags att sluta göra saker gratis. Längre ner i artikeln deklarerar hon att huvudskälet till att hon finns i världen – privat, professionellt och politiskt – är Facebook. Hon skriver bland annat:

"I can say with sincerity that every bit of paid work that has come across my desk in the past three years has been the result of my Facebook activity: every single dollar, from my corporate writing to my journalism, to my consulting work, to my teaching, to my paid lectures. The lesson: think of the exposure."

Detta är dagens sätt att nå ut till massorna, var än du bor. Möjligheten att aktivt involvera andra är obegränsad. Men det kräver timtals av arbete och grundförutsättningen är att du ska brinna för idén och ha intresse av att debattera. Det gäller dock att överväga vilka poster som ska vara publika och vilka som ska delas till alla dina vänner, respektive enbart nära vänner. Tänk igenom allt så du inte gör något du bittert får ångra. Vill du undersöka detta närmare kan du läsa "[Facebook and Social Networking for Artists](#)" skriven av Alan Bamberger.

Ja du Jonas, här är den fakta som borde vara väsentlig: du är en aktiv konstnär som arbetat dedikerat under en längre tid. Din resumé visar att du med jämna mellanrum ställer ut i diverse sammanhang. Du har med andra ord inte enbart talang och ambition, du har dessutom förmågan att sätta ihop utställningar. Du är i sanning en aktiv konstnär. Om ditt arbete är tillräckligt intressant och väcker uppmärksamhet, samt att du med fördel har ett övertygande sätt att tala om din konst, ska ingen bry sig om konstnärlig utbildning. Att du saknar en examen borde varken vara något att skämmas eller vara stolt över. Det ska enbart vara en form av fakta – en typ av fakta bland många. Tyvärr ser verkligheten annorlunda ut vilket innebär att du har än mer att övervinna. Men du har viljan, vilket är en enorm fördel.

Letar du efter något att läsa kan Eva Dillners "[Konstriket](#)" passa din nuvarande situation. Liksom du är Eva Dillner en självlärd konstnär och boken ger en bild av hur hon stakat sig fram i en till synes utsiktslös konstvärld. Då hon valde att sadla om till yrkesverksam konstnär gick hon hela vägen. Hon ville veta hur konstvärlden fungerade och började

kartlägga den i detalj. Det är en bok fylld av fakta och tips som samtidigt förmedlar hennes personliga berättelse.

Lycka till!

Ida